

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України
Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти
Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Всеукраїнська громадська організація «Арт-терапевтична асоціація»
Відокремлений підрозділ Всеукраїнської громадської організації «Арт-терапевтична асоціація» у Кіровоградській області
Громадська організація «Еволюція покоління»

Арт-терапія в роботі психолога: інноваційні підходи

**Збірник матеріалів Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції**

20–27 квітня 2021 року

Кропивницький
2021

*Рекомендовано до друку вченою радою комунального закладу
«Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського» (протокол від 08.06.2021 № 3)*

Арт-терапія в роботі психолога: інноваційні підходи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Кропивницький 20–27 квітня 2021 року / уклад. Молчанова О.М.; за заг. ред. Жосана О.Е. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. – 150 с.

Рецензенти:

Оксана ЖИЗНОМІРСЬКА, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Тернопіль);

Анжела ГЕЛЬБАК, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (м.Кропивницький).

Відповідальна за випуск – Оксана МОЛЧАНОВА

Збірник текстів доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Арт-терапія в роботі психолога: інноваційні підходи», яка відбулася 20–27 квітня 2021 року на базі комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського». Науковим, науково-педагогічним, педагогічним працівникам.

Матеріали опубліковані в авторській редакції

© КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського»

© Автори статей

ЗМІСТ

ЗВЕРНЕННЯ ДО УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	6
Акулова А. А. АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА МЕТОДИКА «ВЕСЕЛІ ДОЛОНЬКИ»	7
Артеменко Є. М. ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК МЕТОДУ ІГРОТЕРАПІЇ ПРАЦІВНИКАМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	9
Артеменко О.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАВОВОГО ГРИЗАЙЛЮ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ	13
Бальбуза О.М. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У ПОДОЛАННІ «СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ»	17
Барабуля О.О. МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МОДИФІКОВАНОЇ МЕТОДИКИ УДО БАЄРА «ЗІРКА ПОЧУТІВ»	22
Ваврищук І.С. АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЇ ЗУСТРІЧІ ПСИХОЛОГА З ДИТИНОЮ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ В КРИЗОВОМУ СТАНІ, МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	26
Войчук О.А. АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ «МАЛЮВАННЯ НА СКЛІ»	30
Вознесенська О.Л. ФОТОТЕРАПІЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ФОТОГРАФІЇ: ВІЗУАЛЬНІ ЗАСОБИ МЕДІАТВОРЧОСТІ	33
Гельбак А.М. МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНА ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ	38
Губарєва Ю.В. ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ЖІНОК-МІГРАНТІВ, ЯК СПОСІБ ВИХОДУ З КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ МЕТОДОМ АРТ-ТЕРАПІЇ	42
Дубілевська Н.С. МАСКОТЕРАПІЯ В РОБОТІ ПРАЦІВНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ	46
Жаленко Л.П. МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ ВИХОВАТЕЛЯ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	49
Жизномірська О.Я., Тютюнник І.С., Кузів М.П. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК МАЛЮНКА САНГІНОЮ ТА АКВАРЕЛІ ПО-МОКРОМУ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ТА ДОРΟΣЛИМИ	56
Кабаніна Л.В. АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА ГРА «ДІМ ДЛЯ МАЛЕНЬКОЇ РИБКИ»	61
Касумова О.С. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	65

Кліменченко С.С. ВИКОРИСТАННЯ СВІТЛОВОГО ПЛАНШЕТА ДЛЯ РАНЬОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ: ЗАНЯТТЯ З ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ	69
Костюченко О.В. ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНА РЕФЛЕКСІЯ СВІТУ ЗА МЕТОДИКОЮ «КВАДРАТ У КВАДРАТІ»	72
Кравченко М.С. КОМПЛЕКСНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ) ЗА ДОПОМОГОЮ ЛІПЛЕННЯ (ПЛАСТИЛІНУ)	77
Луценко О.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ «СПІЛЬНИЙ МАЛЮНОК» ОНЛАЙН	80
Мельник В.С. АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ МАЗКИ НА СКЛІ	84
Молчанова О.М. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПЕДАГОГА ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДИКИ «МАНДАЛА РІВНОВАГИ»	88
Новікова Т.М. ТЕРАПЕВТИЧНА РОБОТА З ФОЛЬГОЮ ЯК ЗАСІБ РЕАГУВАННЯ НА ТРАВМУЮЧИЙ СТАН	93
Павловська А. ТЕРАПЕВТИЧНА РОБОТА З ФОЛЬГОЮ ЯК ЗАСІБ РЕАГУВАННЯ НА ТРАВМУЮЧИЙ СТАН	100
Подольська О.М. МОЖЛИВОСТІ АРТ-ПЕДАГОГІКИ У РОБОТІ З ПІДЛІТКАМИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19	104
Романча А.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ З СТАРШИМИ ПІДЛІТКАМИ У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ	109
Рустамян О.М. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРАПЕВТИЧНОГО МАЛЮВАННЯ ТА МАК В РОБОТІ ПСИХОЛОГА	113
Сергієнко І.М. МЕТАФОРИЧНІ АСОЦІАТИВНІ КАРТКИ «ФАНТОМИ ДУШІ» (І.М. СЕРГІЄНКО, К.М. БОНДАР)	117
Сосновська М.В. СИНЕРГІЯ АРТТЕРАПІЇ ТА STEAM-ОСВІТИ: РОЗВИВАЛЬНИЙ ТРЕНАЖЕР ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Стандрет Г.Н. ЗАСТОСУВАННЯ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ПІДХОДІВ У РОБОТІ КЕРІВНИКА ГУРТКА. СТВОРЕННЯ ЯЛИНКИ	121
Суржко О.М. АРТТЕРАПІЯ ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМОК В ПЕДАГОЦІ ТА ЇЇ ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ	126
Тараненко Р.К. ЗАСТОСУВАННЯ МОДИФІКОВАНОЇ АРТТЕРАПЕВТИЧНОЇ ТЕХНІКИ «ОСТРІВ» У РОБОТІ З КЛІЄНТАМИ, ЩО ЗАЗНАЛИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА СХИЛЬНИМИ ДО АУТОДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	131
Харченко І.Г. ТЕРАПЕВТИЧНА МЕТОДИКА «МАНДАЛА І КВІТИ»	134

Хівренко С. М. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЯЛЬКИ-МОТАНКИ-ПЕЛЕНАШКИ У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІЙ РОБОТІ В АВТОРСЬКІЙ МОДИФІКАЦІЇ	137
Чебоненко В.Ф. ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ІГОР ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В АСПЕКТІ АРТ-ТЕРПІЇ	139
Черкашина Д.М. ПРАВОПІВКУЛЬНЕ МАЛЮВАННЯ – ДЗЕРКАЛО ВІДНОСИН. АРТ ВПРАВА: «ПТАШКИ, ЩО СИДЯТЬ НА ОДНІЙ ГІЛЦІ»	142
Черкашина О.В. ОБРАЗОТВОРЧА ТЕРАПІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ДІАГНОСТИКА, РОЗВИТОК, КОРЕКЦІЯ, ТЕРАПІЯ І ВИХОВАННЯ	147

Жизномірська Оксана Ярославівна,
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології та
інклюзивної освіти Тернопільського
обласного комунального інституту
післядипломної педагогічної освіти
Тютюнник Ірина Святославівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання
Тернопільського національного
педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка
Кузів Михайло Петрович,
Заслужений діяч мистецтв України,
доцент кафедри образотворчого
мистецтва, дизайну та методики їх
навчання Тернопільського
національного педагогічного
університету імені Володимира
Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК МАЛЮНКА САНГІНОЮ ТА АКВАРЕЛІ ПО-МОКРОМУ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ТА ДОРΟΣЛИМИ

У статті розкрито суть методів малюнку сангіною та живопису акварельними фарбами по-мокрому як таких, що дозволяють швидко отримати художнє зображення. Спільним для обох технік є м'яке, довільне трактування контурів зображення, що є особливо важливим для осіб, які не мають впевненості у своїх художніх здібностях. Техніки також підходять для людей, старших за віком, адже, незважаючи на легкість і швидкість виконання малюнку цими способами, вони зможуть отримати вартісне мистецьке реалістичне зображення, у якому буде присутній об'єм чи багата живописна палітра. Стверджується, що досягається головне завдання психолога, педагога – перебування людини в творчому процесі, з відчуттями задоволення, радості, впевненості, рішучості, наполегливості, сміливості.

В статтє раскрыта суцність методов рисунка сангиной и живописи акварельными красками по-сырому как таковых, которые позволяют быстро получить художественное изображение. Общим для обеих техник является для лиц, не имеющих уверенности в своих художественных способностях. Техники также подходят для людей старшего возраста, ведь, несмотря на легкость и скорость выполнения рисунка этими способами, они

смогут получить стоящее художественное реалистичное изображение, в котором будет присутствовать объем или богатая живописная палитра. Утверждается, что достигается главная задача психолога, педагога – погружение человека в творческий процесс, с ощущениями удовольствия, радости, уверенности, решительности, настойчивости, смелости.

The article reveals the essence of methods of drawing with sanguine and painting with watercolors in wet as such, which allow you to quickly get an article image. Common to both techniques is a soft, arbitrary interpretation of the contours of the image, which is especially important for people with artistic abilities. Techniques are also suitable for older people, because, despite the ease and speed of drawing in these ways, they will be able to get a valuable artistic realistic image, which will have volume or a rich painting palette, teacher – a person's stay in the creative process, with feelings of satisfaction, joy, confidence, determination, perseverance, courage.

Постановка проблеми. Сучасна постмодерністська естетика, ритм життя декларує тяжіння до використання в мистецтві нетривких матеріалів, до швидкого, експресивного методу роботи з матеріалом, домінування формальних образів, відмову від фігуративності, ослаблення сюжетного моменту, незавершеність художнього образу, його декоративність. Такі ознаки багатьох сучасних технік роблять можливим їх використання в арт-терапії. До таких «швидких», нефігуративних технік можемо віднести роботу через трафарети, малювання пальцями, набризки фарбою, вибірку, роботу по мокрому, методи швидкого рисунку м'якими матеріалами та ін.

Розглянемо два методи швидкого створення зображення – живописний і графічний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як стверджують науковці, живопис акварельними фарбами по-мокрому (як і взагалі, робота фарбами) «провокує» спонтанність в образотворчій діяльності, допомагає більш яскраво та відкрито проявити різноманітні емоції, дослідити власні переживання [2]. Для такого живопису особливо необхідна певна відвага, винахідливість і швидкість. На думку Олени Вознесенської ця техніка передбачає "вільну" манеру дій з матеріалами, є загадковою і незбагненою для багатьох людей. Уявна легкість цього матеріалу межує з проявами непокори та стихійності. Основні труднощі «ховаються» у головній перевазі акварелі – в її плинності. Потрапляючи на вологу поверхню паперу, фарба розтікається неповторним чином. Для людини, яка схильна все контролювати, робота по-мокрому, що сприяє створенню розмитих образів без меж, є адекватною з метою гармонізації та розвитку гнучкості [2].

Акварельний живопис активізує фантазію і появу легких, ефемерних образів, вона добре підходить для роботи з емоціями, дозволяє розкрити внутрішню свободу особистості, надає можливість прозорими та чистими кольорами безпосередньо моделювати чуттєві переживання. Виваженість і

продуманість графіки (робота олівцем, наприклад), навпаки, дозволяє контролювати емоції (різні).

Як стверджує художник Михайло Кузів, у живописі по-мокрому часто неможливо передбачити результат, адже після того, як фарба нанесена на вологий папір і вже частково розтеклася, це ще не кінцевий результат – вона продовжує змінювати контури зображення до тих пір, поки папір не висохне остаточно. виправити щось практично не можливо. Роботу легко зіпсувати – може з'явитися певний бруд від змішування різних кольорів. Для художника – це виклик, потрібно багато практики, щоб опанувати цю техніку. Але з метою арт-терапії користь від техніки очевидна, адже людина переживає велике емоційне піднесення від фарб, які розтікаються. Можна використати додаткові ефекти, наприклад, посипати зображення сіллю чи заклеїти частину зображення спеціальними резервуючи ми сумішами. Перевагою цієї техніки для застосування в арт-терапії є певна економія часу: робота пишеться «на одному диханні», поки аркуш вологий. Якщо клієнту важко впоратися з аквареллю, з її текучістю, то завдання можна виконувати по сухому паперу, або комбінувати ці дві техніки.

До графічних технік швидкого малювання є робота сангіною на затонованому папері. Сангіна – це спресована паличка, яка складається із суміші глини, крейди та гематиту (оксиду заліза). Колірна гама сангіни коливається від коричневого до майже червоного. За її допомогою добре передаються відтінки оголеного людського тіла, тому особливо природно виглядають виконані сангіною портрети, фігура людини. Такий спосіб малюнку можна виконувати і художнім соусом, який відрізняється лише забарвленням рисуючого пігменту – він чорний, сірий. Ці техніки зрідка використовуються переважно у профільних мистецьких вузах, і зараз набувають щораз більшого поширення.

На відміну від техніки тонування олівцем, ми економимо час на штриховці і більше часу приділяємо роботі з планами, світлотінню. Зображення отримуємо «м'яке», не чітке, трохи розмите, але саме це і є тою «живописністю», який цінується художниками. Це можливість не бути «прив'язаною» до лінії, контуру.

Важливим, що зникає страх «пустоти», «білого листка», страх щось зіпсувати. Листок вже фактично «зіпсований» тонуванням, і далі ми можемо лише покращувати зображення – висвітлювати, «виводити» на поверхню контури зображення, площини. На будь-якому етапі все можна виправити.

Під час роботи сангіною можна змочувати і тим самим урізноманітнити товщину і щільність штриха, а невдалі лінії легко видалити гумкою. Сангіну можна розтирати ваткою по паперу для отримання більш тонких і прозорих шарів. Дитині подобається у своїх роботах те, що можна дещо змінити, видозмінити, а саме «витерти» гумкою, чітко навести чи розтерти контури, затушувати гострі кути, штрихи, елементи, а в кінцевому результаті, – отримати цілісну картинку, з передачею реалістичного об'єму.

Робота сангіною хороша при техніці «гризайль» (робота виконується в різних відтінках одного кольору). Це важливо для тих, хто мислить графічно,

боїться одразу працювати з різними кольорами, які потрібно між собою вдало поєднати. Робота по тонованому сангіною паперу допомагає працювати зі всім зображенням одразу і вести роботу цілісно, не захоплюватись окремими деталями. Коли ми працюємо звичайним графітним олівцем, ми довго додаємо тону до білого листка. А коли ми малюємо по затонованому сангіною листку, то працюємо відразу з рудим загальним тоном. До цього світло рудого, ми можемо додавати темний штрихуванням і додавати світлий витиранням, отримуючи майже білий тон паперу. Тобто середньої насиченості тон паперу виконує за нас фактично пів справи, нам залишається лише поставити акценти.

Висклад основного матеріалу. З психологічної точки зору, арт-терапевтичні методи, техніки допомагають, сприяють особистості дитини зрозуміти, пізнати, сприймати себе позитивно, віднайти в собі позитивні якості, сильні сторони задля досягнення конкретної мети, наприклад, намалювати, зобразити, зліпити, змодельовати тощо. Завдяки мистецтву, особистість дитини будь-якого віку швидко налагоджує контакт, спілкування, «виходить» на певний рівень комунікації (рівний-рівному) і розпочинає «легко», не вимушено, відверто взаємодіяти з іншими (батьки, психолог, вчитель, друзі). За допомогою малюнка дитина може не лише спілкуватися, але й відчувати, переживати різні емоції, перебувати в емоційному стані (піднесення, підбадьорення, радості, щастя), сприймати світ іншими «очима» (позитивно, яскраво, природно, суперечливо, динамічно), краще та цілісно розуміти оточуючих та їх труднощі, а також адекватно усвідомлювати свої цілі, прагнення та бажання. Вважаємо, що психолог, котрий використовує різні арт-терапевтичні методи у своїй роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, швидше може усунути чи подолати проблеми у поведінці, спілкуванні, оскільки робота з малюнком, вірніше «місток» з'єднання, лінія взаємодії у розкритті себе й водночас вимальовується проект підтримки та допомоги дитині.

Дотримуючись інструкції виконання техніки малюнка сангіною чи живопису по-мокрому, ми припускаємо, що це швидкий «рецепт», секрет успіху конструктивної взаємодії зі складною дитиною, дитиною із викликами тощо. Варто зазначити, що коли дитина береться за роботу, за її виконання, ми маємо чітко нагадати, проговорити поетапність дій (алгоритм роботи). Саме дитина може спочатку спостерігати за нашими рухами руки, послідовними діями, лініями, штрихами, думками, а пізніше, – повторювати методом спостереження та наслідування або навпаки лише уважно, зосереджено спостерігати, а згодом, – спробувати зробити самостійно, без участі дорослого.

У психологічній площині, розуміємо, що кожна дитина буде прагнути себе проявити, презентувати у двох іпостасях, а пізніше, – прийме рішення і буде спрямована на власні відчуття, враження, емоції (що було легко, складно, цікаво, інтригуючи, вражаючи) та ін. Особистість нового покоління, цифрового навчання очікує цифрування у всьому, мати багато вибору, альтернатив, вражень, спогадів, швидко робити висновки, підсумовувати, передбачати, захоплюватись тільки цікавим, креативним, інноваційним, моделювати різні кейси і «випливати» їх на папір, проявляти на зовні свої позитивні та негативні

емоції, керувати своїм емоційним станом на папері, у рисунку чи графіці, тобто спочатку вирішувати проблемні ситуації малюнковим способом.

З нашої точки зору, коли дитина у творчому (мистецькому) процесі, вона стає більш спокійною, врівноваженою, поміркованою, виваженою, лояльною, впевненою у своїх силах, можливостях, здібностях, сміливою у різних учинках, прийнятті рішень, зникає страх небезпеки малюнка, відчаю, сорому, гніву. Як стверджують художники-викладачі та практики (І. Тютюнник, М. Кузів) у роботі зі зазначеними техніками зникає страх «порожнечі» який провокує великий масив білого паперу. Наприклад, я не буду цього робити, бо боюся, не знаю чи мені це добре вдасться, чи зможу я так само правильно зробити як Ви, а якщо ні, – то що буде далі з малюнком...?. Власне кажучи, діти можуть боятися зробити помилку, тому твердження «фарба тече сама, тільки доторкнись пензлем» або «як не вдасться, затушуємо і спробуємо ще раз» є важливими для долання різноманітних страхів. Ці та інші питання тривожать дитину, в неї можуть з'являтися відчуття занепокоєння, що в свою чергу, дещо пригальмовують, зупиняють її на певному шляху, не дають можливості вільно думати, творчо «розгорнутися». Саме завдяки виконанню цих технік, дитина навчається бути собою, презентувати себе так, як вона хоче, прагне, бачить, уявляє; вчиться довіряти собі; помічає прекрасне, цікаве в житті; розраховувати на власні сили, своєму внутрішньому «Я», розкривати приховані ресурси; вміти добре відчувати себе, зважати на свою інтуїцію, внутрішній голос; вміти домовлятися із собою і бачити результат – успіх. Так, формуються різні типи мислення: логічне, критичне, креативне, перспективне, аналітичне, а також графічне, живописне, що останнє характеризується вмідим поєднанням різних кольорів та відтінків одразу. Власне кажучи, проєктивні техніки дозволяють дитині виправлятися, долати своє негативне «Я», усувати певні недоліки спочатку на малюнку, а потім – в житті, швидко та осмислено збагнути надреальні речі, вчаться передбачати деякі труднощі та окреслювати шляхи їх вирішення.

Висновки. Таким чином, дитина з особливими освітніми потребами навчається сама розставляти акценти на своєму малюнку, зображенні, самостійно ставити наголоси (прояви самостійності, довершеності, досконалості, впевненості, рішучості, наполегливості, сміливості, ідейності). Отже, ми навчаємо дитину вирішувати проблеми, негаразди поступово, поетапно, помірковано приймати рішення, вмідло поєднувати (раціональне та емоційне). Головне завдання психолога, педагога – це буття дитини в творчому процесі, що має характеризуватися відчуттями радості, насолоди мистецтвом, і звісно, – отримати позитивний результат (довершений продукт творчої діяльності).

Література

1. Бочелюк В. Й. Психологія людини з обмеженими можливостями. Київ.: Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
2. Вознесенська О.Л. Ресурси арт-терапії на допомогу вимушеним переселенцям. Практичний посібник. Київ: HumanRightsFoundation, 2015. 50 с.

3. Вознесенська О.Л., Сидоркіна М.Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник. Київ: Золоті ворота, 2015. 148 с.
4. Осипова А. А. Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях. 2-е изд. Ростов на /Дону, Феникс, 2006. 315 с.
5. Титаренко Т. Життєві кризи: технологія консультування. Київ: Главник, 2007. 144 с.